

مبانی نظری حقوق شهروندی از دیدگاه جامعه شناسان شهری

سمانه جلیلی صدرآباد^۱ فاطمه کریمی^۲

۱- استادیار شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Corresponding Author's Email: s_jalili@iust.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

Email: fateme.karimi22@yahoo.com

چکیده

حقوق شهروندی از نظر جامعه‌شناسی به عنوان یک پدیده اجتماعی مدرن، برای تمامی اعضای یک جامعه به مثابه یک عضویت اجتماعی در گروهی تحت عنوان جامعه است که شامل وظایف، حقوق، تکالیف برای تمامی اقشار فارغ از تعلقات نژادی، فرهنگی، مذهبی است. درواقع این مفهوم جزء جداناپذیر جامعه مدنی و آگاهی شهروندان از آن مبنای اجرای نظم، عدالت، مشارکت اجتماعی و از مؤلفه‌های مهم در حکمروایی خوب شهری می‌باشد؛ بنابراین دارای اهمیت ویژه‌ای در حوزه مدیریت شهری است. از این رو، در این مقاله با رویکرد توصیفی و بر مبنای مطالعات اسنادی، نظریه جامعه شناسان مختلف در مورد این مفهوم بررسی شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که: حقوق شهروندی اطلاقی عام است بر مجموعه امتیازات مربوط به شهروندان و نیز مجموعه قواعدی که بر موقعیت آنان در جامعه حکومت می‌کند. یک مفهوم نسبتاً وسیع و منشعب از حقوق اساسی در چارچوب قانون اساسی کشور است که شامل حقوق مدنی و سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فردی می‌باشد. همچنین، وجود محور مشترک در همه نظریه‌ها، تأکید بر حقوق و وظایف شهروندی، مشارکت، برابری شهروندان، هویت شهروندی، نقش و پایگاه شهروندان فارغ از تعلقات اجتماعی، طبقاتی، قومی، نژادی و مذهبی و میزان آگاهی شهروندان از این حقوق در جامعه می‌باشد.

واژگان کلیدی: شهروند، شهروندی، حقوق شهروندی، جامعه شناسی، جامعه‌شناسان شهری

۱- مقدمه

در عصر حاضر، حقوق شهروندی از مباحث مهم مطرح در سطح بین‌الملل و داخل می‌باشد که به طور ویژه به برابری، عدالت و نظم توجه دارد و در نظریه‌های اجتماعی، سیاسی، حقوقی جایگاه خاصی پیدا کرده است. مفهوم حقوق شهروندی نخستین بار در اعلامیه حقوق بشر و شهروندی سال ۱۷۸۹ میلادی در فرانسه مطرح شد که پس از تصویب، در صدر قانون اساسی ۱۷۹۱ میلادی قرار گرفت. اعلامیه جهانی حقوق بشر که در سال ۱۹۴۸ میلادی در مجمع سازمان ملل متحد به امضای کشورها رسید در بسیاری از موارد خود از اعلامیه حقوق بشر و شهروندی فرانسه الهام گرفته است. همانند بسیاری از مفاهیم حقوقی دیگر برای این مفهوم نیز اتفاق نظر وجود ندارد و همواره سؤالات متداول شهروند کیست؟ چه حقوقی دارد؟ انواع حقوق شهروندی چیست؟ و غیره مطرح است. از طرف دیگر نظام حقوقی شهر زمانی می‌تواند کارآمد باشد که شهروندان از حقوق شهروندی و قوانین شهری آگاهی داشته باشند. آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی، مبنای اجرای نظم و عدالت اجتماعی است و فقط در صورت آگاهی مردم از حقوقشان می‌توان به ایجاد و تثبیت امنیت، مشارکت و رفاه اجتماعی پایدار و مستمر امیدوار بود. از این رو این مقاله سعی دارد تا به بررسی مفهوم حقوق شهروندی در حوزه جامعه‌شناسی شهری بپردازد.